

1

R1729

El funcionari va llegir, un per un, els noms inscrits en el llibre de comptabilitat. A mesura que els anaven anomenant, els homes, les dones i els nens deixaven l'equipatge en un munt i abandonaven l'andana. Els homes i les dones formaven dos grups separats, poc més enllà. Als nens, els feien pujar al vagó una altra vegada.

Una línia de soldats vigilava l'operació de lluny, amb el dit al gallet del fusell o retenint uns gossos que ensenyaven els ullals.

—Raquel Dalla Morea —va llegir el funcionari.

La nena va afirmar. Com que no portava equipatge, la neta del vell Baldassare es va dirigir cap al vagó i s'hi va enfil·lar. A l'andana solament hi van quedar en Iazu i una dona gran.

—Iazu Lautari —va llegir el funcionari.

En Iazu ja sabia què havia de fer, però un altre funcionari ho va recalcar:

—Això aquí! —Va assenyalar el munt de paquets, farcells i maletes.

En Iazu hi va deixar el sarró i es va despenjar el violí. Va passar la mà per la tapa de l'estoig. El vell Baldassare, poc

abans de morir, li havia explicat que, segons la llegenda, aquell violí tenia poders. Li atribuïen una veu pròpia i deien que escollia la persona amb qui se n'anava, i que l'acompanyaven les desgràcies. Es tractava d'un instrument maleït, amb un nom propi: el Diable. Però, per a en Iazu, aquell instrument era molt més. Era l'últim regal de l'àvia. En separar-se d'aquell instrument, deixava tota una vida enrere, deixava la música que sempre havia tingut als dits.

—Tu allà! —el va apressar el funcionari, i li va indicar el vagó.

No admetia rèplica. Per si en tenia cap dubte, va esclatar una ràfega de trets allà baix, a la cua del tren.

En Iazu va posar l'estoig del violí damunt d'un farcell, amb compte. Li va dirigir una última mirada, va fer mitja volta i se'n va anar cap al vagó. A dalt, l'esperava la Raquel, que l'observava amb aquells ulls negres, la mirada dura, les celles arrufades.

Just abans que el matessin, el vell Baldassare havia encarregat a en Iazu que vetllés per la nena. A en Iazu, li recava haver de deixar el violí, però era el preu que havia de pagar per vetllar per la Raquel. I una altra espurna d'esperança l'empenyia a enfilar-se al vagó. La tarda que l'àvia li havia regalat el violí, ell s'havia allunyat del campament de carrosses per provar l'instrument. En tornar, dues carrosses cremaven i havien saquejat les altres. L'àvia jeia morta. L'oncle Sinaí, l'oncle Velkan, la tia Oana, tots els adults del campament havien caigut abatuts. Assassinats. I s'havien endut els cavalls i els nens. Entre ells, la germana d'en Iazu, la Ileana.

En Iazu havia marxat darrere dels assassins. Aviat va saber que es tractava de membres dels Escamots de Custòdia, soldats de l'Imperi. La persecució l'havia dut fins a la Serena, la ciutat plantada damunt del mar. Allà, mentre era a casa del vell Baldassare, els soldats dels Escamots de Custòdia havien assaltat el barri. Havien mort el vell Baldassare i havien entaforat la resta de gent en vagonets de bestiar. Havien viatjat amuntegats, sense menjar ni aigua, fins a aquella andana. I, malgrat totes les desgràcies, en Iazu encara tenia l'esperança que la seva germana hagués seguit un camí semblant i hagués acabat allà on s'enduien els nens del vagó.

En Iazu va anar cap a la porta del vagó i s'hi va enfilar. De reüll, va veure una figura fosca que corria cap als funcionaris. Era un homenet escanyolit, vell, amb ulleres. Els funcionaris es van tibar, inquietos, i van alçar el nas enlaire, com si alguna cosa fes pudor.

—Perdoneu la interrupció, senyors. —L'homenet es va disculpar amb un somriure breu i mitja reverència—. Teniu cap violí?

—Allà —va indicar un dels funcionaris.

—Bé, molt bé.

L'homenet va intentar recuperar l'alè, es va treure la gorra i es va passar un mocador per la calba.

—El tinent coronel Geyersbach... —va esbufegar.

Va aprofitar el mocador per netejar-se les ulleres.

—Aquest matí un dels violinistes de l'orquestra ha tingut un entrebanc —va excusar-se—. I, quan el tinent coronel Geyersbach ha vist que arribava el tren, m'ha dit: «Ens cal un

altre violinista». Ja sabeu com és, el tinent coronel, oi? Un enamorat de la música. I ja em teniu corrent cap aquí, repassant tots els vagons. I aquest és el primer violí que trobo. De qui és.

—D'un nano —el funcionari va assenyalar cap al vagó.

—Un nano —va repetir l'homenet, decebut—. Quin nano?

—Allà! —El funcionari va assenyalar en Iazu.

—Us fa res que us robi un moment? —va preguntar l'homenet, i va deixar escapar un altre cop aquell somriure de disculpa, mentre es fregava les mans i corbava l'esquena amb posat humil.

—Estem a les seves ordres, sergent Simon —va dir el funcionari que llegia els noms, sense amagar el desgrat.

—Gràcies. —L'homenet es va girar cap al tren—. Tu, xaval, vine aquí! —va cridar en el to imperatiu i sec que feien servir els soldats i els funcionaris per dirigir-se als desterrats.

En Iazu va saltar del vagó i es va acostar al sergent.

—Tu toques el violí? —va demanar l'homenet.

En Iazu va estar temptat de mentir. Havia de vetllar per la Raquel. I, si seguia els nens, potser trobaria la Ileana. Però els funcionaris havien vist com deixava el violí.

—Sí —va murmurar.

—Sí, senyor sergent! —va cridar l'homenet.

—Sí, senyor sergent.

—A veure.

En Iazu va mirar els funcionaris, per si ho autoritzaven.

—Vinga, mico de fira! —el va apressar el sergent—. Toca d'una vegada!

En Iazu va recuperar l'estoig, va treure el violí i va agafar l'arquet. Es va recolzar el violí al coll, va pessigar les cordes i en va ajustar l'afinació.

—Hem d'esperar gaire?! —va cridar el sergent.

La primera nota va sortir llarga, mandrosa. Va anar agafant cos. En Iazu no podia pensar en cap melodia. Però el violí el va estirar i els dits el van seguir. En va sortir una cançó que havia sentit quan era petit. La cantaven uns paletes que pujaven una casa. Sobre aquell tema, va anar construint variacions. I va semblar que desapareixia tot el que l'envoltava. No hi havia tren, ni funcionaris, ni soldats ni aquell mur blanc allà al fons que guardava ves a saber què. Solament hi eren ell i la música. Ell i aquell violí que el feia volar.

I va semblar que el temps s'havia aturat al seu voltant. I els homes i les dones ja no pensaven en els fills que s'havien enfilat al vagó, ni els fills no pensaven en els pares que es quedaven a l'andana, i els funcionaris s'oblidaven que havien de complir el protocol i l'horari previst, i els gossos van deixar de bordar, i fins i tot el sergent Simon va quedar amb la boca entreoberta i es va eixugar una gota que li lliscava galta avall, sense pensar si era de suor o no. Algun dia havia estat un nen que vivia en una casa de pagès i es mullava els peus en un rierol, una tarda d'estiu.

Però el sergent va refer-se i va pensar en el seu superior, el tinent coronel Geyersbach, i en el deure, la devoció, la disciplina, la por, la violència. El sergent es va estremir com un gos que s'espolsa l'aigua.

—Ja n'hi ha prou, xaval! —va ordenar—. Me l'envieu a l'orquestra, a veure si serveix.

Va somriure als funcionaris mentre feia mitja reverència i va marxar saltironant.

El funcionari que llegia els noms va mirar com se n'anava i va negar amb el cap. Després, va enviar la dona que quedava a l'andana amb les altres dones, va tancar el llibre, va fer un gest als soldats i, amb els seus dos companys, va dirigir-se cap a la capçalera del tren.

Un caporal dels Escamots de Custòdia es va acostar al vagó i va clavar una empenta a la porta. En Iazu i la Raquel van intercanviar una última mirada, abans que es tanqués la porta. Una dona va caure de genolls. Somicava i allargava els braços cap al vagó, cap als fills que acabava de veure potser per última vegada. Dues dones més van intentar alçar-la.

En Iazu, mentrestant, va desar el violí i es va quedar amb l'estoig a les mans.

—I tu? —El caporal es va plantar davant seu.

En Iazu va acotar el cap.

—Jo he d'anar amb l'orquestra, senyor —va murmurar.

—I què fas aquí aturat?! Ves amb els homes! Ara!

El caporal va posar-se al capdavant dels homes. Amb una mirada n'hi va haver prou perquè el seguissin. Al darrere, s'hi va afegir el grup de dones.

Van creuar l'esplanada i van vorejar el mur blanc fins a les dues torres de fusta que protegien la portalada principal. Abans de creuar-la, encara van poder veure com el tren arrencava i, lentament, es dirigia cap al complex de magatzems i fàbriques del fons.

Van passar la portalada i van entrar en una avinguda ampla flanquejada per dues tanques de filferro espinós. Cada certa distància, s'hi alçaven torres de fusta amb soldats de guàrdia. Darrere de les tanques, s'hi alineaven barracons adossats, de dos en dos, separats per una fina escletxa.

Van conduir els homes cap als barracons de l'esquerra i les dones cap als que quedaven a l'altra banda. Els soldats es van quedar a la vora de la tanca de filferro. A dins, els substituïen uns guardes amb vestit marró i porres a les mans, que van repartir uns quants cops per aclarir qui manava. Van deixar un desterrat estabornit a terra.

El destí dels homes, amb en Iazu al darrere, era uns pavellons de maons. Al davant, hi havien disposat tot de cadires. Al costat de cada cadira, hi havia un pres vestit amb una espècie de pijama destenyit i esfilagarsat.

Els primers homes de la fila van seure a les cadires. Els van rapar els cabells i els van fer entrar al pavelló. Quan va tenir el cap nu, en Iazu també hi va entrar. Hi va trobar un vestuari.

—Despulla't! —va manar un guarda.

En Iazu va començar a descordar-se la roba.

—I això!

El guarda es va acostar a en Iazu amb passes contundents. Amb la porra, assenyalava l'estoig.

—Què vol dir això?! —El guarda se li va plantar a tocar. El mirava de molt amunt.

—És un violí —va murmurar en Iazu.

—Tu m'has de dir què és?! —Va allargar una mà cap a l'estoig—. Qui t'ha deixat passar això?

—El sergent Simon.

El guarda va enretirar la mà com si s'hagués enrampat i va fer una passa enrere. Per un moment va quedar amb la boca oberta.

—El tinent coronel Geyersbach em necessita a l'orquestra —va murmurar en Iazu.

El guarda va inclinar el cap. Va estudiar en Iazu amb curiositat i un punt de temor.

—Quintus, que passa res? —va cridar un altre guarda des de la porta.

—No res, Lebed —va respondre el guarda que es mirava en Iazu—. Violí al banc i roba al costat —va ordenar.

Quan en Iazu va estar despullat, el guarda va fer repicar la porra contra el banc. I tothom va quedar quiet.

—Deixeu passar el nano! —va manar el guarda—. Tu, ràpid a la dutxa! —va dir a en Iazu—. Agafa sabó.

En Iazu es va treure del damunt la brutícia del viatge. Quan va sortir, el guarda seguia palplantat al costat del violí i es donava copets de porra a la cuixa, nerviós.

—Ràpid, ràpid, ràpid! —va apressar-lo així que va veure en Iazu.

En Iazu va córrer cap a la seva roba, però el guarda el va aturar.

—Té. —Li va allargar una tovallola—. Ben eixut! Agafa el violí. Som-hi.

En Iazu va seguir-lo, despullat, cap a un passadís on els esperaven dos homes amb un pot ple de pols.

—Aquest no va sulfatat —va advertir el guarda.

Més enllà, en un taulell, hi havien disposat munts de pantalons i camises de ratlles amples, d'una tela basta. En Iazu es va acostar al munt que tenia més a mà.

—Aquesta no! —va cridar el guarda—. Tu, uniforme de serveis. Aquell.

Assenyalava un munt diferent, amb pijames destenyits i esfilagarsats com els dels homes que els havien rapat. El guarda hi va afegir una samarreta gruixuda i també uns mitjons. En Iazu es va emprovar uns quants esclòps dels que calçaven els presos. Tots li anaven balders.

—El plat —el guarda li va donar un bol metàl·lic—. I ara la inscripció, allà.

Van passar a una sala amb un taulell llarg que la recorria tota. Al darrere, hi havia asseguts més homes amb l'uniforme de serveis. Cadascun tenia un munt de fulls i un llibre de comptabilitat obert al davant.

—Qui inscriu els de l'orquestra?! —va pregonar el guarda.

Un home, al fons, va alçar el braç. Mentre s'hi acostaven, l'home va posar un full a la màquina d'escriure.

—Nom? —va preguntar.

—Iazu.

L'home el va anotar.

—Cognom?

—Lautari.

—Procedència?

—La Serena.

—Raça?

En Iazu se'l va mirar estranyat.

—Llevantí, sudanès, romí, provincià, franc, frisó...
—va recitar l'home.

—Romí.

—De l'orquestra heu dit, oi? Quin instrument?

—Violí.

Al final l'home va anotar uns números, va treure la fitxa de la màquina i la va allargar al guarda.

—Ara, la foto. —En Quintus va indicar una porta.

A la sala següent, hi havia tot de càmeres instal·lades, cadascuna amb un fotògraf al costat. Li van fer dues fotos, una de perfil i una de cara.

—I anotar els números.

Diversos homes seien amb un tamboret buit al davant. Cadascun sostenia una petita maquineta, una mena d'estilogràfica aparatosa.

El guarda va assenyalar un tamboret buit.

—Seu i arremanga't el braç esquerre.

La maquineta va començar a vibrar. L'home va agafar el braç d'en Iazu. Hi va acostar la maquineta. En Iazu va sentir una punxada.

—Quiet!

Li va tatuar el número que apareixia en la fitxa, el 1729. Després encara hi va escriure una *R* al davant.

—I cap a l'orquestra —va ordenar el guarda.

Quan en Iazu es va aixecar, va notar que el món li fugia. Va haver de recolzar-se i inspirar, abans de seguir el guarda. Feia molt que no havia menjat ni begut res. I el viatge, l'enrenou de l'ingrés al camp, el tatuatge, li havien regirat l'estómac.

Va sortir del pavelló amb passes insegures. Va intentar cordar-se la màniga i, quan va alçar la vista, li van flaquejar les cames. Tot feia pampallugues.

El guarda es va girar i va apressar-lo. En Iazu va intentar fer un pas, però li va fallar el peu. Es va trobar assegut a terra. Tenia el violí ben arrapat contra el pit, però el bol metàl·lic se li va escapar i va rodolar un tros enllà.

El guarda va alçar la porra, però s'hi va repensar i va recollir el bol.

—Tu duraràs poc —va sentenciar.

Va agafar en Iazu per sota l'aixella i el va arrossegar cap a un pavelló gran que tenien a prop. Va picar en una porta. Al cap d'una estona, un nen ros, corpulent, va obrir.

—Aquest xaval té la panxa massa buida.

El nen va estudiar en Iazu.

—Què n'hem de treure? —va preguntar.

—L'ha seleccionat el sergent Simon.

El nen va afirmar.

—Un moment.

Va tancar la porta i va reaparèixer al cap de poca estona amb una llesca de pa negre i una tassa amb un beuratge fosc.

En Iazu va fer un glop. Semblava cafè, o una infusió similar, molt carregada de sucre. S'ho va empassar i va sentir com l'escalfor li baixava a la panxa i se li escampava pel cos.

—I com és que l'han deixat al camp? —va preguntar el nen ros.

—El sergent Simon diu que és músic —va explicar en Quintus. Després es va dirigir a en Iazu—: Apa, som-hi.

En Iazu va mastegar la llesca mentre caminaven.

Van entrar en un altre pavelló. Sortia música de darrere d'una porta.

Aleshores el guarda va agafar en Iazu per la barbata i el va mirar als ulls.

—El meu nom —va remarcar—, Quintus. Recorda el meu nom. —Va acostar la porra a la cara d'en Iazu.

En Iazu va afirmar amb un lleu cop de cap. El guarda encara li va aguantar la mirada un moment, abans de deixar-lo. A dins havia callat la música i el guarda ho va aprofitar per obrir la porta. Els músics ocupaven una sala gran. Estaven disposats en semicercle entorn del director. Dalt de la seva tarima, darrere del faristol, el director va estirar el coll amb posat interrogant.

—Senyor director, porto violinista nou. —El guarda va empènyer en Iazu.

—M'arriba sencer?

En Quintus es va arronsar una mica.

—Ni un cop, senyor, i acaba de menjar.

—A veure si és veritat. Apa, retireu-vos. —El director es va espolsar el guarda amb un gest displicent, com qui espanta una mosca.

—A les vostres ordres, senyor!

En Quintus va sortir de la sala i va tancar la porta amb compte.

—Tornem on érem, compàs vint-i-quatre... I tu què esperes? —El director es va adreçar a en Iazu, que havia quedat palplantat—. Hi ha un lloc lliure entre els segons violins.

En Iazu es va acostar a la cadira que indicava el director. Va seure, es va posar l'estoig a la falda i en va treure el violí.

El director va alçar la batuta, va marcar el compàs, va donar l'entrada i la música es va despertar.

En Iazu va tensar l'arquet. Es va col·locar el violí al coll. Va acostar l'orella a les cordes. Les va polsar una per una i les va afinar amb les clavilles. Després, va escoltar amb els ulls tancats.

Els segons violins van tenir un moment de silenci i el músic que tenia al costat, un home alt de mitjana edat amb nas de ganxo i ulls botits, va aprofitar-ho per clavar-li un cop de colze. Amb l'arquet, li va indicar la partitura que tenien al faristol. En Iazu es va mirar el full amb tot de notes negres com formigues que corrien pels pentagrames. Sabia què era, aquell full, però ningú no li havia ensenyat a llegir-lo. Els romís sempre havien tocat d'oïda. Tenien la música al cap i no necessitaven cap paper per recordar-la.

Els segons violins van tornar a tocar. En Iazu va seguir escoltant, sense posar l'arquet damunt de les cordes.

El director va donar tres cops secs de batuta damunt del seu faristol i l'orquestra va callar.

—A veure —es va mirar en Iazu—, el nou violí no toca? Per què no toca?

—Escoltava... —va començar a dir en Iazu.

—Ah —el va tallar el director—, el violí és tan senyor que no toca amb l'orquestra. Ell escolta.

Alguns músics, com el violinista del costat d'en Iazu, van deixar escapar una rialleta.

—O potser és que no sap tocar? —El director es va recolzar al faristol i es va tirar endavant—. Sap tocar, el senyor violí?

—Sí que en sé, senyor director.

—Ara ho veurem. Pot tocar la part dels violins?

—Quins violins, els del meu costat o els altres?

—Si el senyor seu amb els segons violins, ha de tocar el que toquen els segons violins, oi? —Va obrir les mans per subratllar l'evidència. Va sonar alguna riallada més—. Demostri'ns que sap tocar el mateix que els seus companys de corda.

En Iazu va tancar els ulls, va inspirar i va tocar el que havien tocat els segons violins fins on el director havia interromput l'assaig. Quan va obrir els ulls, el director havia substituït la mirada burleta per un punt de curiositat.

—I sabria tocar el que han interpretat els primers violins? —va preguntar.

—Ho puc provar —va dir en Iazu.

—Endavant.

En Iazu va tancar els ulls i va deixar que els dits i l'arquet traguessin la música dels primers violins.

El director havia arrufat les celles.

—I recorda alguna veu més? —va preguntar.

—Com la dels violoncel·ls?

—Per exemple.

—Però ells toquen en un to molt baix...

—Provi-ho una octava més alta.

En Iazu va interpretar la veu dels violoncel·ls.

—I el clarinet? —va preguntar el director.

En Iazu també va tocar la veu del clarinet. El director va afirmar a poc a poc amb el cap.

—El senyor violí és molt espavilat —va concloure—. No sé com s'ho ha fet. Però a partir d'ara ens agradaria que, en comptes d'escoltar, toqués amb la resta de músics. Ens farà aquest honor, el senyor violí?

—Sí, senyor director.

Durant la resta de l'assaig, quan interpretaven algun pasatge nou, en Iazu imitava els gestos del seu company, però amb un dit sota les cordes, perquè no vibressin. Quan ho repetien, s'afegia als segons violins.

Al final de l'assaig, el director es va dirigir a tota l'orquestra:

—En el recompte d'ara hi toquen acordió i flauta travesera. Per a demà al matí, ja miraré qui no ha tocat els últims dies.

Els músics van recollir els instruments. El violinista del costat d'en Iazu li va tustar l'espatlla.

—A mi no m'enganyes —va xiuxiuejar—. Tu no saps llegir una partitura, oi?

En Iazu va fer veure que estava molt concentrat endreçant el violí a l'estoig.

—Quan això se sàpiga, t'enviaran a picar pedra —va advertir-lo el violinista—. I si no vols que se sàpiga, em passaràs mitja llesca del sopar.

El violinista va alçar-se. En Iazu va esperar que hagués marxat. Va mirar al seu voltant, acovardit. Solament quedava

un fagot i un clarinetista jove que semblava una bombeta, amb el cap recobert de pelussa rossa i ulleres fosques sota els ulls.

—Afanya't si no vols rebre —va apressar-lo el clarinetista.

En Iazu el va seguir.

—El plat, xaval! —va advertir-lo el clarinetista—. On tens el plat? Si perds el plat, estàs mort.

En Iazu va haver de córrer. S'havia deixat el plat a terra, al costat de la seva cadira.

Van entrar en una habitació plena d'instruments.

—Els violins van allà —va indicar el clarinetista.

En Iazu va dubtar. Ja havia estat a punt de perdre l'instrument aquell matí i li costava deixar-lo.

—Ara no tinguis miraments. El violí estarà segur —el va tranquil·litzar el clarinetista—. Ningú no s'atreviria a robar-te'l. Ja has begut oli, si et troben amb un instrument que no és teu.

Van trobar la resta de l'orquestra a fora. Els músics s'havien afegit a les fileres amb què s'havien ordenat els presoners. En Iazu es va col·locar darrere del clarinetista.

—Saps on envien els nens? —va preguntar en Iazu.

En aquell moment va sonar una sirena.

—Quiet i a callar! —va advertir-lo el clarinetista.

—I posa't ben dret, si no vols rebre —va afegir un altre músic entre dents.

2

DRETS

Van esperar en fileres.

Havia estat un dia molt llarg. Aquell mateix matí, en Iazu havia arribat amb la Raquel i tots aquells desterrats de la Serena amuntegats en un vagó. Però tenia la sensació que havia passat en una altra vida.

Va deixar de notar-se les cames. No l'obeïen. I li semblava que havia de caure d'allà dalt. El temps passava molt a poc a poc. Les ombres s'estiraven. Li roncava la panxa. S'havia esfumat l'efecte de la llesca de pa i els glops d'aquell beuratge endolcit que havia engolit abans d'afegir-se a l'orquestra.

Tothom estava callat. Ningú no es movia. Els presoners s'estaven amb el cap acotat, la mirada perduda, els braços enganxats al cos, les espatlles caigudes. Semblava que no gosaven ni respirar. S'olorava la por, una por que s'encomanava i que obligava a quedar-se immòbil per passar desapercebut dins d'aquell bosc d'homes.

Va sonar un tret. L'esquena que tenia al davant es va estremir. Però tothom va mantenir la posició. Al cap d'una estona va sonar un altre tret. En Iazu va veure que algú s'acostava entre les fileres d'homes. Dos guardes, un d'ells en